

Džentrifikacija: Oblik kapitalističkog nasilja nad radničkom klasom

U kapitalističkom društvu vladajuća klasa ne eksploatiše radni narod samo na radnim mestima. Pored radne eksploatacije u kojoj gazda radniku daje platu koja predstavlja samo deo vrednosti koju taj radnik stvara firmi, eksploatisani smo i kao potrošači – pre svega od strane velikih trgovinskih lanaca i uvoznčkog lobija, a takođe smo i žrtve ekonomskog nasilja u svojim lokalnim zajednicama. Kroz proces džentrifikacije, kapitalisti, vrlo često u saradnji sa državom, menjaju iz temelja ekonomsku i socijalnu konfiguraciju čitavih ulica, komšiluka, i naselja.

Sam naziv vuče korene iz engleskog izraza “gentry”, koji je označavao dobrostojeću “gospodu” u 18. i 19. veku u Britaniji. Pojam džentrifikacije podrazumeva sistematsku, uglavnom planiranu izmenu određenog dela grada u kojem je dominantno radničko stanovništvo kako bi se podigle cene nekretnina, privlačeći bogatije stanovnike i kapitaliste. Cilj je sličan kao kada preduzetnik kupi oronulu kuću, uloži novac u njenu obnovu i proda za nekoliko puta veću cenu – dakle maksimizacija profita. Međutim, za razliku od renoviranja prazne kuće, džentrifikacija raseljava stotine, pa i hiljade ljudi.

Proces džentrifikacije nam može delovati kao slučajan ishod, kada vidimo da se u nekom delu grada otvaraju skupi kafići, restorani, i prodavnice. Međutim, ona je uglavnom planska jer kapitalisti koji otvaraju firme u siromašnijim delovima grada to rade sa određenom računicom.

Ovakav proces “spontane” džentrifikacije obično traje godinama i često se oslanja na stvaranje privlačnosti komšiluka

srednjoj klasi za život i provođenje slobodnog vremena kroz delimično očuvanje autentičnog izgleda dela grada. Drugim rečima, to je "hipsterska" džentrifikacija fokusirana na uslužni sektor, noćni život i zabavu, stvarajući prostor u kojem će urbana srednja klasa želeti da troši novac.

Masovna, planska džentrifikacija je drugačija i sprovodi se kroz investitorski urbanizam. Kapitalisti u partnerstvu sa državom kreiraju projekat kompletnog rušenja i transformacije postojećeg komšiluka zarad uglavnom grandioznog građevinskog projekta koji uključuje poslovne i tržišne centre, komercijalne objekte, luksuzne stambene zgrade i infrastrukturu.

Najpoznatiji oblik planske džentrifikacije kod nas je Beograd na vodi. Ukoliko se ostvari planirano proširenje Beograda na vodi na Sajam, Čukaricu, Savske blokove i Terazijску terasu, radnička klasa će efektivno biti iseljena i odsečena od obala reke Save u Beogradu.

Delovi jednog grada koje kapitalisti biraju za džentrifikaciju su rezultat procene tržišnog potencijala građevinskih projekata, sa ciljem ostvarenja najveće moguće zarade, uz što manje troškove i ulaganja. Samim tim ne treba da nas čudi što se do zemljišta za izgradnju ovakvih projekata često dolazi kroz tešku sistemsku korupciju vlasti i nadležnih institucija, kao i kroz golo nasilje poput rušenja u Hercegovačkoj za Beograd na vodi.

Kroz džentrifikaciju, radnička klasa se postepeno istiskuje ka periferiji grada koja se pretvara u radničke spavaonice, dok se centar grada transformiše u zone luksuznog stanovanja i poslovanja. Ironično, prvi industrijski gradovi su počeli tako što su se oko kapitalističkih fabrika u Engleskoj i Francuskoj gradili smeštaji za radničke porodice, dok se danas džentrifikacijom radništvo tera ka periferiji.

Budući da je u savremenom kapitalizmu proizvodnja izmeštena iz centra grada i retko možemo videti fabrike u gradskom jezgru,

sledeći korak je proterivanje radničke klase dalje od očiju srednje i više klase kao društvenih grupa sa velikom potrošačkom moći. Logika transformacije savremenih gradova prati logiku obrtanja i uvećanja kapitala kroz ekstrahovanje viška vrednosti. Da bi se postigla maksimizacija profita, kapitalisti stvaraju nova, "optimizovana" tržišta u okviru gradova.

Po Dejvidu Harviju, marksističkom teoretičaru poznatom po izučavanju kapitalističkog urbanizma, od samog svog nastanka, gradovi su nastajali kroz geografske i društvene koncentracije viška proizvoda. Urbanizacija je, dakle, uvek bila klasni fenomen neke vrste, budući da su viškovi izvučeni odnekud i od nekoga (prvobitno od ugnjetavanog seljaštva a danas od radničke klase), dok kontrola nad raspodelom viška obično leži u rukama nekolicine.

Fenomen urbanizacije je blisko povezan sa stalnom potragom za viškom vrednosti (profitom) koja pokreće kapitalističku dinamiku. Da bi proizveli višak vrednosti, kapitalisti moraju da proizvedu višak proizvoda. Pošto urbanizacija zavisi od mobilizacije viška proizvoda, javlja se unutrašnja veza između razvoja kapitalizma i urbanizacije.

Džentrifikacija predstavlja agresivan oblik urbanizacije u kojoj se stanovništvo sa niskom potrošačkom moći praktično sklanja svim mogućim sredstvima kako bi se stvorio prostor za nova gradska tržišta koja će biti daleko profitabilnija od radničkih četvrti.

Kapitalisti nikada neće propustiti priliku da uvećaju svoja bogatstva. Illuzorno je apelovati na savest ili ljudskost investitora u nadi da će odustati od svojih planova, pogotovo kada su u igri desetine ili stotine miliona evra.

Jedino samoorganizovanim otporom, povezivanjem među sobom, u lokalnoj zajednici, komšiluku, zgradi, možemo da se nadamo odbrani naših ulica od investitorskog urbanizma.

Mi, radnička klasa imamo moćan alat na svojoj strani – direktnu demokratiju i organizovanje putem narodnih zborova.

Ne dozvolimo da nam gradove pretvore u nove izvore bogatstva za investitore, političare i kriminalce već hajde da se organizujemo i sprečimo kapitalističku samovolju u svakom komšiluku.